

Dokud se v některém okrese nezřídí pozemková kniha, dotud platí pro possessorní ochranu pozemkových i osobně obmezených služebností posavadní předpisy čl. 191. cit. z. — rovněž tak při těch právech, která patří do kompetence zákonodárství jednotlivých zemí, jako při právu baňském, vodním, regálích atd. čl. 65., 67., 74. cit. z.

Konečně sluší vzpomenouti, že dle § 96. zákoníka 1: »práva, která jsou spojena s vlastnictvím pozemku, platí jako soustavná část pozemku.« Dle toho possessorní ochrana samého pozemku vztahuje se na toto t. zv. subjektivně věcné právo. Před rušením těch práv lze se tak brániti, jako před rušením držby samého pozemku. Ta ochrana není obmezena jen pro služebností, ale může se rozšířiti i na reální břemeno a druhá taková práva.

Švýcarské právo uznává držbu práva při praediálních servitutech a reálních břemenech. Zde se faktický výkon práva srovnává s faktickou mocí při držbě věci. Čl. 975. praví: »s držbou věci srovnává se při praediálních služebnostech a věcných břemenech faktický výkon práva.« Podle toho předpisy o držbě věci používají se přiměřeně na držbu praediálních služebností i věcných břemen. (Dokončení následuje).

Min. místotajemník JUDr. Frant. Vážný:

Náhrada škody při provozování nebezpečných podniků dle návrhu pro revisi občanského zákoníka.

Mimo jiné vypracoval již subkomitét prof. Dr. E. Weisse pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku návrh na úpravu 30. hlavy občanského zákoníka (kromě uvedeného vypracoval zmíněný subkomitét návrh na novou úpravu předpisů o smlouvě směnné, smlouvě kupní, nájmu a pachtu, smlouvách pracovních, společenství statků a o smlouvách odvázných; všeobecnou část práva obligačního a ze zvláštní části předpisy o darování smlouvě schovací, půjčce, zápůjčce a zmocnění vypracoval — vedle všeobecné části zákona a předpisů o mezinárodním právu soukromém — subkomitét prof. Dr. Krčmáře; veškery tyto návrhy byly publikovány ministerstvem spravedlnosti v r. 1924; o reformě ustanovení obč. zák. o náhradě škody s hlediska jejího vlivu na odpovědnostní pojištění referoval v »Právniku«, sešit II. a IV. z roku 1925 Dr. Karel Schoenbaum).

Ustanovení občanského zákoníka ve staré textaci o náhradě škody vykazovala již dávno mnohé nedostatky, jevila se již dlouho před novelisací obč. zák. zastaralá, neodpovídající novým hospodářským a sociálním poměrům. Reformní návrhy obsahuje jmenovitě skvělé dílo Randova »Über die Schadenersatzpflicht nach österr. Rechte«, 3. vydání 1913, jež bylo v mnohém základem pro vypracování příslušných částí III. dílčí novely k obč. zák. z r. 1916 a jež bylo též zvláště respektováno při pracích shora uvedeného subkomitétu. Ovšem byla třetí dílčí novela v různých směrech vypracována na odlišném podkladě, než jaký navrhoval Randa. Poněvadž pak od vydání III. dílčí novely se již žil jí zavedený právní stav, nemohl ani náš subkomitét ve všem akceptovati Randovy návrhy a musil pokud možno navázati na právní stav, zatím již vytvořený.

Chceme v tomto krátkém pojednání naznačiti — de lege lata i de lege ferenda (ve smyslu revisního návrhu) — otázku náhrady škody, způsobené při provozování podniků, jež jsou vzhledem ke své povaze považovány za nebezpečné jak pro životy i zdraví lidí, tak i pro jejich majetek.

Předem sluší podotknouti, že pro náš případ přichází v úvahu — či je nejakutnější — speciálně ručení za škodu, jež byla způsobená jed-

náním nezaviněným. Z toho důvodu, že právě největší případ udalosti, škodu přivodivších, tu zpravidla nepochází z přímého zavinění provozovatelů takových podniků, nýbrž původ jejich se přičítá ponejvíce — náhodě.

V tomto případě však, jak ještě níže naznačíme, neskytá dosavadní právní stav dle našeho obč. zák. dostatečné ochrany. Nehledíc k určitým výjimkám stanové totiž jen ručení za škodu zaviněnou.

Kromě jednání, jež provozovatel v úvahu přicházejících podniků sám nezavinil, je dále pro náš případ akutní i jednání cizí osoby, na které jest rovněž vztahovati ručení provozovatele podniku. Přichází tudíž v úvahu pro náš případ též ručení za škodu, způsobenou cizím jednáním.

O ručení za škodu, jež byla způsobena jednáním nezaviněným, ustanovuje všeobecně náš občanský zákoník v § 1306, že zpravidla není povinen nahraditi škodu ten, kdo ji způsobil, neproviniv se anebo nechtě. V dalších §§ stanoví se pak jednak bližší vymezení zásady v § 1306 stanovené, jednak jsou uvedeny výjimky z tohoto ustanovení (Krčmář, Právo obligační, str. 272). Je tu stanoveno, že způsobil-li někdo škodu ve stavu nouze, aby odvrátil od sebe nebo jiného škodu bezprostředně hrozící, jest věci soudu, aby dle konkrétních okolností případů rozhodl, zda-li a jakou mírou je škodu nahraditi (§ 1306, a v nové úpravě novelou III.); přivodí-li se někdo svou vinou v pomatení smyslové nebo do stavu nouze, jest práv také za škody, které způsobil za tohoto stavu, a stejně odpovídá i osoba třetí, která zavinila takový stav (§ 1307, v nové úpravě); je-li způsobena škoda jednáním choromyslného nebo nedospělého, nemá nároku na náhradu škody, kdo dal jakoukoli svou vinou podnět k poškození (§ 1308, v nové úpravě); kromě tohoto případu může se poškozený domáhati náhrady škody na těch, kdož nedohlíželi k takovým osobám jim svěřeným a jimž proto může býti škoda přičtena na vrub (§ 1309.).

O ručení za škodu, jež byla způsobena cizím jednáním, ustanovuje všeobecně občanský zákoník v § 1313, že nikdo zpravidla není zodpověden za cizí protiprávní jednání, na kterých se nesúčastnil a v případech, ve kterých ustanovují zákony opak, má postih proti osobě, která má na škrtek vinu. Opětne pak je stanoveno v dalších §§ bližší vymezení této zásady i jsou uvedeny výjimky. Sem patří ustanovení § 1314, v nové úpravě, dle něhož ručí, kdo přijme osobu služebnou bez vysvědčení nebo vědomě podrží ve službě osobu, ohrožující okolí nebezpečnými vlastnostmi tělesnými nebo duševními, domácímu pánu a domácím lidem za škodu, jež byla způsobena nebezpečnou povahou těchto osob; ustanovení § 1315, v nové úpravě, dle něhož ručí, kdo najal k obstarávání svých věcí osobu nezpůsobilou za škodu, jež taková osoba způsobil třetím osobám a ustanovení § 1316, v nové úpravě, dle něhož ručí hospodští, lodníci a povozníci za škodu, kterou způsobili jejich vlastní nebo od nich přikázaní lidé služební na vnesených nebo převzatých věcech hostu nebo pocestnému v jejich domě, ústavu nebo vozidle.

Přísné ručení podnikatele za svoje zaměstnance je fakticky též ručením bez vlastního zavinění.

Tam, kde není nikoho, koho bylo by lze ve smyslu příslušných ustanovení občanského zákoníka přidržeti k náhradě škody, mluvíme o náhodě. Dle ustanovení § 1311. obč. zák. pouhá náhoda škodí tomu, jehož jmění nebo osobu postihla; kdo však zavinil, že došlo k náhodě, kdo porušil zákonný předpis, daný proto, aby bylo zabráněno nahodilým škodám nebo kdo se vmísil do cizí záležitosti, do které mu ničeho nebylo, ručí za veškeru škodu, jež by jinak nebyla vznikla. Jinak není v občanském zákoníku pojem náhody blíže vymezen. V právo vědě však se vymezuje pojem náhody tak, že se z jejího dosahu vylučují případy, ve kterých byla škoda způsobena jednáním nevolním, nebo zvířetem, nebo stavbou (Srov. Krčmář, cit. spis, str. 264, a násl.).

Dosavadní občanský zákoník nemá zvláštních ustanovení pro náhradu škody, způsobené při provozování nebezpečných podniků. Pokud jsou tu speciální ustanovení (mimo občanský zákoník) o náhradě škody, vydaná pro určitá podnikatelská odvětví (na př. pro dopravu železniční, automobilovou), jest postaráno o zajištění zájmů, dotčených takovými podniky. Občanský zákoník stanoví totiž v § 1317., že ohledně veřejných zasilacích ústavů platí zvláštní předpisy. Není-li takových zvláštních předpisů, platí, nejde-li o věc obchodní, všeobecné předpisy občanského zákoníka. A tu právě naskytá se citelná mezera, která je tím akutnější, že tu jde mnohdy o podniky, zájmy jednotlivců značně ohrožující. Vzpomenouti třeba jen na nové odvětví dopravní, letecké. Ježto nedošlo dosud k uzákonění leteckého práva (na osnově leteckého zákona se však již pracuje a lze doufat, že v dohledné době dojde již k jejímu definitivnímu projednání), třeba při náhradě škody, způsobené letadly, postupovati ještě dle ustanovení obč. zák., jež však samozřejmě nemohou poskytnouti dostačující, všem zájmům vyhovující opory. Vypomáhati si analogií právní jest jednak značně problematické, jednak, hledíc k výlučné povaze příslušných předpisů, ponejvíce nepřípustné. Nejde však jen o dopravní podniky. Moderní doba technických pokroků vytvořilo celou řadu jiných podniků, jejichž provoz jest spojen se značným nebezpečím. A přece není tu dosud potřebného ustanovení civilního práva ve příčině náhrady škody, způsobené při jejich provozování, jež by stanovilo ručení za výsledek. Lze proto vítati, že osnova nového občanského zákoníka hledí v tomto poměru zjednatí nápravu a doplniti stávající mezery. Na místo dosavadního ustanovení § 1317. navrhuje osnova obč. zák. toto ustanovení: 1. § 1317.: »Kdo provozuje živnost ve velkém, zvláště továrnu, plavbu, doly nebo lom a při tom používá páry, plynu nebo jiné živelní síly (elektřiny, vody, horkého vzduchu a pod.), vyrábí výbušné látky nebo jich používá při provozu, ručí jiným za skutečnou škodu (§§ 1325., 1327., 1332. osnovy) způsobenou provozováním. Ručení sprostuje se jen tehdy, prokáže-li, že tu byla neodvratná náhoda, vlastní zavinění poškozeného nebo zavinění někoho jiného, za něhož neodpovídá. Neodvratné náhody nemůže se dovolávat, nastalo-li poškození jakosti, zařízením nebo vadnou činností použitých strojů. 2. § 1317 a: (1.) Není-li živnost uvedeného druhu provozována ve velkém, může se podnikatel sprostiti ručební povinností, prokáže-li, že dbal při provozování pečlivosti, obvyklé v obchodu a živnosti, nebo požadované platnými předpisy. (2.) Je-li tu provozování ve velkém, posoudí soudce. Nároky zaměstnanců v podniku, podle zákona na úraz pojištěných, na náhradu škody posuzují se podle zákona o pojištění úrazovém. (3.) Neplatny jsou úmluvy, jimiž se tato ustanovení omezují předem na újmu poškozeného. (4.) Povinné ručení železničních podniků a vlastníků řidičů a podnikatelů vozidel, poháněných strojní silou, upravují zvláštní zákony.

Ad 1. Ustanovením tímto jest vyslovena pro určité případy a v určitém rozsahu zásada ručení za výsledek (Erfolghaftung; srov. níže). Již Randa v citovaném spisu navrhoval, aby zásada ručení za výsledek byla rozšířena na všechny velkoprůmyslové podniky s používáním živelných sil; pro ně mělo býti stanoveno, že mají hraditi také nezaviněnou škodu. V návrhu bylo poukazováno, že podobné zajištění zájmů, ohrožených provozováním takovýchto nebezpečných podniků, je již stanoveno v cizích státech, jmenovitě v Německu a ve Švýcarsku. Komise panské sněmovny rakouské však nepřistoupila na realizování tohoto, věcně odůvodněného návrhu, ježto by bylo nutno velkých předchozích jednání s interesovanými kruhy a nebylo lze to provésti v rámci tehdy projektované částečné revize občanského zákoníka (srov. Randa, Die Schadenersatzpflicht nach österreichischem Rechte, 3. vydání z r. 1913, str. 191). Jak důvodová zpráva k § 1317. naší osnovy uvádí, jsou oba uvedené momenty, pro které svého času nedošlo k akceptování Randova návrhu, dnes již méně akutní, dále

soudní judikatura uznala v četných případech nutnost zákonného rozšíření civilněprávního ručení přes meze, stanovené dosavadními ustanoveními občanského zákoníka a konečně dnes je revise daleko širší, než svého času při novelisaci občan. zák. Nehledě k tomu, mluví pro uskutečnění tohoto návrhu dle důvodové zprávy spravedlnost a účelnost, jakož i nutnost, dostačujícím způsobem zabezpečení obyvatelstvu náhrady škody proti eventuelním poškozením. Při zásadě ručení za zavinění nelze takové ochrany docílit. Tedy s hlediska sociálního nelze o odůvodněnosti, ba nutnosti uskutečnění daného návrhu pochybovati. Než i s hlediska samých podnikatelů nutno uznati, že zjednání řádného, jasného právního stavu ve veledůležité otázce náhrady škody jest nepřímo s prospěchem pro podnikání. Poukazujeme tu na historii kodifikace automobilového zákona. Po zavedení známého zákona z r. 1908 o ručení za škody, způsobené při automobilovém provozu, který stanovil přísné zásady ručení majitelů a řidičů automobilů, nedošla k nijaké stagnaci tohoto dopravního odvětví — naopak automobilový provoz doznal stále většího a většího rozvoje. Zavedení právní jistoty jest totiž jednou z podmínek pro řádný chod a rozvoj jakéhokoli podnikání.

Osnova rozlišuje mezi provozováním živnosti ve velkém a ostatními druhy živností. V prvním případě platí ručení za výsledek, při čemž jsou stanoveny tři důvody, od ručení osvobozující: neodvratná náhoda, vlastní zavinění poškozeného a zavinění někoho jiného, za něhož podnikatel nezodpovídá. Tyto důvody »exkulpační« musí dokázati podnikatel (nese tudíž »nebezpečí důkazu«). Pojem neodvratné náhody jest vymezen v negativním smyslu tím, že poškození jakostí, zařízením nebo vadnou činností použitých strojů se z jejího použití vylučují. Nespádají sem tudíž náhody, výsledky ze zařízení podniku. Jinak není blíže stanoveno, co lze za neodvratné považovati. Vzhledem k značné kasuistice a nejrůznějším formám konkrétních případů nelze však v tom směru stanoviti nějaké fixní měřítko. Známo jest, že nikdy a nikde nedošlo se k jednotnému zákonnému vymezení pojmu vyšší moci (höhere Gewalt, force majeure) a že byl pojem ten vykládán jinak s hlediska teorie objektivní, jinak s hlediska teorie subjektivní (náš občanský zákoník pojmu vyšší moci nikde nestanoví; shledáváme se s ním toliko v některých speciálních zákonech neb nařízeních. Naproti tomu francouzský Code civil užívá obou pojmů, vyšší moci i náhody, a to promiskue, aniž stanoví nějakého bližšího vymezení mezi oběma těmito pojmy).

V druhém případě připouští se exkulpace důkazem, že bylo při provozování podniku použito péče, obvyklé v obchodu a živnosti nebo požadované platnými předpisy. Ustanovení, že provozovatel neručí při vlastním zavinění poškozeného, odpovídá známé právní zásadě »volenti non fit iniuria« a shledáváme se s ní téměř ve všech ustanoveních, o náhradě škody jednajících. Zásadě ručení za výsledek odpovídá, jak shora uvedeno, ustanovení, že provozovatel živnosti ručí v určitém rozsahu i za škodu, způsobenou jeho zaměstnanci (pomocníky), totiž že ručí, byla-li škoda jimi způsobena, bez ohledu na jejich schopnost. Kdežto francouzský code civil stanovil přesně ve čl. 1384 ručení zaměstnavatelovo za zavinění svých zaměstnanců, nebylo u nás s tom směru — nehledíc k jednotlivým výjimečným ustanovením — jednotného, jasného zákonného podkladu. Proto jeví se důležitým a významným reformní návrh § 1315. Pro podnikatele přichází v úvahu ustanovení 2. odst. navrhovaného § 1315., dále nedotčeny zvláštní zákony, samostatné ručení upravující. Jsou to jakému úkonu, jest povinen nahraditi škodu, kterou tato osoba učiní proti právu někomu jinému, vykonávajíc jí svěřený úkon.« Opětně uplatnil se při ustanovení tohoto § reformní návrh Randův.

Ustanovením osnova občan. zák. o náhradě škody mají zůstat i na dále nedotčeny zvláštní zákony, samostatné ručení upravující. Jsou to jmenovitě zákon o povinném ručení železnic, zákon o automobilech, dále

některé zákony, týkající se úrazového pojištění a bude sem patřiti i projektovaný zákon letecký, po případě i jiné zákony, jež ve speciálních případech dopravních odvětví budou vydány. Lze vítati, že osnova používá v tomto případě stylisace, přípouštějící širší výklad (srov. slova »podnikatelé vozidel, poháněných strojní silou«). V nynější době netušeného rozvoje technického nutno počítati s novými dopravními prostředky, pro které bude event. nutno vydati speciální předpisy. Pokud nebude těchto předpisů, bude na ně použití všeobecných ustanovení nového obč. zák., který však — na rozdíl od dosavadního — bude skýtati základní právní oporu pro řešení otázek, sem spadajících.

Dr. R. Rauscher:

Slovenský právní historik.

(K šedesátým narozeninám prof. Dra Karla Kadleca.)

Dr. Karel Kadlec, profesor slovanských právních dějin na právnické fakultě university Karlovy, slavil dne 11. ledna t. r. jubileum svých šedesátin. Kadlec jest dnes jediným vědcem, který obsáhl ve svém badání vylíčení právního vývoje u všech Slovanů. Díváme-li se dnes, při oslavě jeho šedesátin na celou jeho vědeckou činnost, vzbudí jistě obdiv neobyčejná jeho všestranná činnost v jeho oboru. Neboť díla jeho obsahují pojednání z dějin práva českého, polského, ruského, jihoslovanského, německého i maďarského.

Vylíčení celé vědecké činnosti Kadlecovy vyžadovalo by obsáhlého pojednání. Chceme-li upozorniti dnes pouze jeden obor jeho činnosti vědecké, musíme zdůrazniti, že tak všestranná jeho činnost, jak uvedeno, jest ve své bohatosti jednotná a ucelená. V celé jeho bohaté činnosti vědecké vine se jako nervus rerum metoda srovnávací, na podkladě jejímž Kadlec dospívá k závěrům pozoruhodným svým bystrým právníckým postřehem.

Prof. Kadlec jako právní historik slovanského práva má neobyčejný význam i pro dějiny práva na Slovensku a sice jak dějiny práva veřejného tak dějiny práva soukromého. Tento význam vystihl již dr. A. Ráth v článku ve Slovenských Pohľadoch r. 1905, když psal o Kadlecovi právě po zřízení řádné stolice slovanských právních dějin. Vylíčov tu vědeckou činnost Kadlecovou, prohlásil Ráth již tehdy: »Jako z uvedených vidno, predmet diel prof. Kadleca je nám blízky, a slúžia nám ony za vydatnú pomôcku k tomu, aby sme mohli i my Slováci vyplniť svoju úlohu a povinnosť na poli slavistiky a aby veda slovanská mala z nás osoh. V pánu profesorovi Kadlecovi sme my Slováci dostali vzácného priateľa.« Slova tenkrát pronesená platí tím spíše o Kadlecovi dnes. Neboť r. 1905 byl Kadlec vlastně v počátcích své vědecké činnosti, kterou mohutně rozvinul v dalších letech.

V dalších řádcích budeme se snažiti, abychom upozornili na ta díla prof. Kadlece, která dotýkají se přímo Slovenska. Jde tu o díla, které pojednávají o právních dějinách uherských.

Ku studiu uherských právních dějin dalo mu podnět vlastní studium slovanského práva. Prof. Kadlec poznal při studiu slovanského práva, že právo Slovanů vykonalo mocný vliv na právní vývoj nekulturních Maďarů, kteří jako kočovný národ přišli do Uher, kdež setkali se se Slovany, kteří byli tu již dříve usedlí. Aby zjistil tyto vlivy, prof. Kadlec začal studovati uherské právní dějiny. Tím ovšem prospěl nejen studiu slovanského práva ve své celosti, nýbrž zvláště podpořil další podatelskou práci při studiu slovanských právních dějin. A nejen to: prof. Kadlec stal se průkopníkem historické pravdy, neboť vzal na se úkol odstraniti vědeckou faleš a klam maďarských badatelů, kteří ve své zpupnosti líčili vývoj právních dějin uherských, pokládajíce ho za samorostlý a neohlíželi se na mocný vliv